

PO SKLEPU VARNOSTNEGA SVETA

PRAVI VZROKI NEMIROV V KONGU

**Vojaški oddelki Združenih narodov bodo vzpostavili javni red -
Pretekla bo dolga doba, preden se bodo razmere uredile**

Varnostni svet Združenih narodov je v četrtek, 21. julija, soglasno odobril resolucijo Tunizije in Ceylona, s katero je bila belgijska vlada povabljen, naj čimprej umakne svoje čete iz Konga. Združeni narodi so tudi prevzeli nase nalogo, da poskrbe za izvedbo omenjenega sklepa in da s svojimi vojaškimi oddelki vzpostavijo red v novi afriški državi. Svetovna javnost je z zadovoljstvom sprejela na znanje sporazum, dosežen v Varnostnem svetu, kajti iz poteka dogodkov je kazalo, da se spor med Belgijo in Kongom lahko tako nevarno razširi in zaostri, da bodo morale vanj neposredno poseči tudi velesile, s čimer bi se pa gotovo še bolj poslabšali že tako napeti odnosi med Vzhodom in Zahodom.

Ce je bil s sklepom Varnostnega sveta za sedaj odstranjen vzrok novih mednarodnih trenj, s tem še ni rečeno, da se je položaj v Kongu bogve kako izboljšal, ker se zdi, da bo morala preteči dolga doba, preden se bodo razmere kakor toliko uredile.

POLITICNO

NEZRELO LJUDSTVO

Vsi dopisniki raznih evropskih listov, ki so se vselej zavzemali za neodvisnost afriških narodov, te dni soglasno poudarjajo, kako je v Kongu trenutno najvažnejše, da vojaški oddelki Združenih narodov zaščitijo življenje belcev, to je, vzpostavijo red, a njihova glavna naloga bi morala tudi biti, da preprečijo beg vseh belcev iz nove države. Če bi namreč vsi Evropejci zapustili Kongo, bi nastal kaos, kajti vedeti je treba, da je v vsej državi le 16 črncev z akademsko izobrazbo, kar je očitno premalo za deželo s 15 milijoni prebivalcev in z ozemljem, ki je približno enako tretjini Evrope. Najhuje pa je, da črnci, ki bivajo v Kongu, ne tvorijo enega ali več narodov, temveč da so na lestvici človeškega razvoja dosegli le stopnjo plemena. To pomeni, da jim manjka narodna zavest, ki je pa prvi in glavni pogoj za doseg politične in državne neodvisnosti.

KAKO SO NASTALI NEREDI

Kako je črnsko prebivalstvo politično še nezrelo, najbolje spoznamo, če upoštevamo, kako so nastali prvi neredi. Tisto, kar je med domačini zanetilo plamen sovraštva, ki se je zatem spremenilo v vsemogoča nasilstva nad belci, je bil govor belgijskega generala Janssensa, poveljnika črnskih obo-

roženih sil v Leopoldvillu. Ta je nekaj dni po proglasitvi neodvisnosti pred četami v pozoru med drugim izjavil, da »neodvisnost velja za civilno prebivalstvo in ne za vojaške«. »V vojašnicah,« je nadaljeval »ostane vse po starem. Prav tako ostanejo tudi beli častniki, ki vam bodo še naprej poveljevali«.

Te napovedi so bile sicer neumestne in pravzaprav neumne, a prav gotovo niso mogle biti zadosten razlog, da so se vojaški, ki bi morali skrbeti za javni red, uprli ne samo belgijskim častnikom, temveč — vsaj v začetku — tudi domači politični oblasti. Značilno pa je, da vojska ni odpovedala poslušnosti zato, ker bi bila ogrožena komaj pridobljena državna neodvisnost, temveč samo zato, ker so podčastniki — vojska ni imela nobenega črnškega častnika — zavidali domačim civilnim oblastvom vodilne položaje in zlasti neprimerno boljše denarne dohodke, medtem ko so sami ostali na podrejenih mestih in pri starih plačah.

Lumumba išče bogato denarno pomoč

Predsednik republike Kasavubu in ministrski predsednik Lumumba sta se zaradi nepričakovanega razpleta dogodkov morala seveda postaviti na stran domače vojske, saj bi jima drugače pretela nevarnost, da zgubita vodilni mesti. Zato sta zahtevala, naj Belgija takoj umakne svoje čete iz Konga, češ da je to pogoj za prenehanje neredov.

Oba pa se najbrž zavedata, da za ureditev države ni potrebna samo vzpostavitev javnega reda, temveč da je prav tako nujna prisotnost belcev in zlasti bogata denarna pomoč iz tujine. Za javni red bodo poskrbeli Združeni narodi, ki so doslej že poslali v Kongo devet tisoč vojakov, da zamenjajo belgijske padalce, ostali dve vprašanji pa je težje rešiti, čeprav je Lumumba že sprejel določene ukrepe.

Zadnji teden je namreč dospel v Leopoldville ameriški finančnik Detwiler, zastopnik družbe Congo International Management Corporation, ter Lumumbi sporočil, da se je družba pripravljena obvezati, da bi za dobo 50 let izkoriščala prirodna bogastva dežele in obenem hitro omogočila boljše življenjske pogoje prebivalstvu v Kongu. Družba bi dala na razpolago 2 milijardi dolarjev ali približno 1250 milijard lir ter bi obenem poslala v Kongo tehnike, gospodarske strokovnjake in pravnike iz

ODGOVORNOST BELGIJCEV

Za to, da je domače črnsko prebivalstvo v Kongu še danes tako kulturno in politično zaostalo, imajo sicer največ odgovornosti Belgijci sami, njegovi dosedanji gospodarji, ki se niso pobrigali, da bi črnce postopno usposobili, da bi si lahko sami vladali. Priznati je pa tudi treba, da belgijska vlada ni mogla ostati križem rok in dopustiti, da so nad Belgijci, ki morda niso ničesar zakrivali, počenjali vsakovrstna ostudna nasilja ali da jih celo množično pobijajo. Tuji opazovalci v Kongu tudi ugotavljajo, da so v mnogih mestih izbruhnili neredi tudi po krivdi samih belcev — civilistov, ki jih je po prvih vesteh o uporih črnških vojakov po nepotrebnem prevzel tolikšen preplah, da so se pričeli zbirati v določenih poslopijih, se oborožili in zatem pričeli jemati orožje tudi tistim črnskim oddelkom, ki jim niso bili sovražni. V takih primerih pa so se črnci upravičeno branili, tako da je bil medsebojni spopad nezogiben.

naslednjih držav: ZDA, Anglije, Francije, Zahodne Nemčije, Kanade, Japonske in drugih.

NOVE VELIKE TEŽAVE

Lumumba je ponudbo načelno sprejel in podpisal pogodbo ter zatem odpotoval z letalom v New York, kjer se je sestel s tajnikom Združenih narodov, z ameriškim zunanjim ministrom Herterjem ter s predstavniki že omenjene družbe. Ko se je pa zdelo, da je zadeva že skoraj ugodno rešena, je prišla vest, da je ministrski svet ponudbo finančne družbe začasno odklonil, češ da je Lumumba o tem sklepal, ne da bi bil svoje ministrske tovariše obvestil in se z njimi posvetoval. To je vsekakor čudna in nenavadna utemeljitev, ki spet dokazuje, kako so novi oblastniki politično še nezreli.

Finančni minister Nkayi pa je hkrati priznal, da je finančno stanje skoraj brezupno, saj imajo v državni blagajni le toliko denarja, kolikor ga konec tega meseca potrebujejo za plače uslužbencem in dobaviteljem. Da se rešijo iz zagate, bi nujno potrebovali najmanj 400 ali 500 milijonov belgijskih frankov, to je pet ali šest milijard lir. Stanje je toliko slabše, ker je zaradi odhoda belcev nastala velika brezposelnost.

(Nadaljevanje na 2. strani)

RADIO TRST A

Nedelja, 31. julija, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.30 Glasba po željah; 16.20 Vokalni kvintet Lisinski; 19.00 Nedeljski vestnik; 21.00 Ritmični orkester »Bojan Adamič«, vmes pojejo: Betty Jurkovič, Marjanca Držaj in Marko Novosel; 22.00 Nedelja v športu.

Ponedeljek, 1. avgusta, ob: 13.30 Dobro zabavo vam želijo Canzio Allegretti, Stanley Black in Bert Kämpfer; 18.00 Anton Mlinar: Filmska zvezda Rita Hayworth; 19.00 Oddaja za najmlajše — Lea Perrot: »Biserne očke«, pravljica, igrajo člani RO; 20.00 Športna tribuna; 21.00 Johann Strauss: »Netopir«, izbor melodij iz operete. Londonski filharm. ork. in zbor vodi Herbert von Karajan; 22.00 Mala literarna oddaja; 22.40 Pojejo Majda Sepč, Jelka Cvetčar in »Duo sa Kvarnera«.

Torek, 2. avgusta, ob: 18.00 Josip Nabergoj: »Kačja šola«; 19.00 Utrinki iz znanosti in tehnike; 21.00 »Potovanje na Mars«, rad. zgodba (Charles Chilton - Boris Mihalič), sedma slika. Igrajo člani RO; 21.45 Jugoslovanske ritmične popevke; 22.00 Umetnost in življenje — Miran Pavlin: 7. festival jugoslovanskih filmov v Pulju; 22.15 Balakirev: Uvertura na ruske teme Tamara — simf. pesnitev.

Sreda, 3. avgusta, ob: 18.00 Z začarane police — Ivanka Cegnar: »Zlata kočija«; 19.00 Nove afriške države — Franc Jeza: »Gvineja«; 21.00 »Betina«, enodejanka (Alfred de Musset - Marij Maver), igrajo člani RO; 22.10 Nabrežinski zbor »Igo Gruden«.

Četrtek, 4. avgusta, ob: 18.00 Franc Orožen: Meissen, mesto porcelana; 19.00 Evropa-stop! — Iz popotne beležnice mladega rodu; 21.00 Obletnica tedna — Vinko Beličič: »550 let bitke pri Tannenbergu«; 21.15 V spomin Roberta Schumanna: Pappilons in Kreisleriana v izvedbi Eileen Joyce in Geza Ande; 22.00 Iz sodobne književnosti — Franc Jeza: »Laudomia Bonanni in njena knjiga L'imputata«; 22.15 Vokalni oktet »France Prešeren« iz Kranja.

Petek, 5. avgusta, ob: 18.00 Boris Mihalič: Romulo Betancourt, predsednik Venezuele; 19.00 Vloga propagande v zgodovini človeštva — Mirko Javornik: »Tridesetletna vojna v besedi in sliki«; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Znanost in tehnika — Franc Jeraj: »Poštna raketa«; 22.15 Koncert pianistke Brede Rajh — Szymanovski: Preludij, op. 1 št. 1, Skrjabin: Trije odlomki, op. 2 - Nokturno, Vladigerov: Jesenska elegija - Humoreska; 22.40 Male vokalne zasedbe.

Sobota, 6. avgusta, ob: 13.30 Dobrodošle! Plošče prvič v oddaji; 16.00 Znamenita dela starega veka — Miran Pavlin: »Inženirska dela v antični Grčiji«; 17.00 Celjski godalni orkester, poje basist Aleksander Kovač; 18.00 Žena in dom; 19.00 Slovenski književniki v pismih — Martin Jevnikar: France Prešeren; 20.40 Slovenski vokalni oktet; 21.00 »Potovanje na Mars«, rad. zgodba (C. Chilton - B. Mihalič), igrajo člani RO; 22.30 Ansambla Boruta Lesjaka in Aleksandra Skaleja.

TEDENSKI KOLEDARČEK

28. julija, **nedelja**: Avguštín
29. julija, **ponedeljek**: Janez
30. julija, **torek**: Aleksander
31. julija, **sreda**: Rajmund
1. avgusta, **četrtek**: Egidij
2. avgusta, **petek**: Štefan
3. avgusta, **sobota**: Darij

DRUGE GLAVE

Angleški biolog — zdravnik Medawar je razveselil svet z izredno novico. Mož bo kratkomalo glave menjaval ljudem. Zdravnik piše v svoji razpravi, da je že delal poskuse s psi, mačkami in je menda celo oslom zamenjal staro glavo z novo.

Oglasili pa so se že tudi učenjaki iz Sovjetske zveze in iz Južne Afrike, ki pravijo, da se je tudi njim obnesel poskus z menjavanjem glav. Zlati vek se nam obeta, ko bo osel glavo menjal in postal modrec.

Pravi vzroki nemirov v Kongu

(Nadaljevanje s 1. strani)

Tako je samo v Leopoldvillu od 100 tisoč delavcev 62 tisoč brezposelnih, poleg tega manjkajo tehniki, zdravniki, uradniki, sodstva pa sploh ni več.

VPRAŠANJE KATANGE

Poleg omenjenih velikih težav mora nova vlada rešiti še vprašanje Katange, najbogatejše pokrajine v državi. Predsednik te pokrajine Čombe je pred dnevi proglašil neodvisnost svoje dežele in se odločno upira, da bi čete Združenih narodov zamenjale belgijske čete, ki se nahajajo v tej pokrajini. Katanga ima namreč izredno bogata ležišča najrazličnejših rud, od katerih je najvažnejši uran, ki je nujno potreben za proizvodnjo atomske energije. Vedeti je

tudi treba, da pridobivajo v Katangi približno polovico vsega urana na svetu in da vsa ta proizvodnja gre na Zahod, zlasti v Ameriko. Zato ni izključeno, da težnje predsednika Čombeja podpirajo določeni zahodni in zlasti belgijski krogi, ker upajo, da bodo na ta način laže ohranili svojo gospodarsko oblast v tej bogati deželi. Toda proti Čombeju so mnogi črnici, ki mu očitajo, da se je pustil podkupiti od Belgijcev, kar je, kot vse kaže, popolnoma resnično.

Iz vsega tega vidimo, da razmere v Kongu kljub nastopu Združenih narodov še zdaleč niso urejene, temveč da bo preteklo še mnogo let, preden bodo črnici toliko kulturno in politično zreli, da bodo lahko sami odločali o svoji usodi.

D. L.

Nova italijanska vlada

V torek zvečer je Fanfani sestavil novo, svojo že tretjo, vlado, ki jo je državni predsednik odobril. Nekateri politični opazovalci, zlasti nemški, se čudijo nad tako hitro rešitvijo politične krize. V Rimu pa vedo povedati, da je bilo precej prerokanja po hodnikih med različnimi strujami.

Sprva je bila skrajna katoliška desnica pod vodstvom Gedde silovito proti Fanfaniju, češ da je izrazit levičar. Izjave lista Osservatore Romano so tako skrajnostno gledanje zavrnile. Potem je delal sitnosti Tambroni; končno je prišlo še vprašanje, ali naj tudi Pella stopi v vlado ali ne. Končno se je Fanfaniju le posrečilo zadovoljiti vse struje v Krščanski demokraciji. V vlado je poklical zastopnike vseh odtenkov svoje stranke: dorotejce, fanfanijevce, šelbovce (Scelbovi pristaši), andreottijevce, sindikaliste, baziste ter tako imenovane prvake (notabili). Ministrov je 24, podtajnikov pa bo še enkrat toliko. Fanfani je prevzel samo predsedništvo vlade, Piccioni je podpredsednik. Prosveto ima

Bosco, ki še ni bil doslej minister. V vladi so tudi vsi bivši demokrščanski ministrski predsedniki (Pella, Segni in Scelba) ter bivši strankini tajniki Taviani, Gonella in Piccioni.

Kot je znano, bodo vlado podpirali socialni demokrati, liberalci in republikanci. Parlamentu se bo predstavila v začetku prihodnjega tedna in bo gotovo prodrila, saj imajo stranke, ki jo podpirajo, krepko večino tako v poslanski zbornici kot v senatu.

— o —

MUHASTO POLETJE

Letošnji poletni meseci, saj pravega poletja z zdravju in suho toploto sploh še ni bilo, so zelo muhasti. Neurje sledi neurju. Prav čudno vreme se je pa pokazalo v nedeljo popoldne. V goriški okolici, Brdih in v Soški dolini se je kar nenadoma zila huda ploha. V severnem delu Gorice je pa padala kot lešniki debela toča; ker se je usipala z dežjem, ni povzročila večje škode. Po gorah je tudi precej snežilo. Matatur je pobelilo do polovice. Na severnem Tirolskem je temperatura padla pod ničlo.

CHURCHILL NA PLATNU

Že nekaj dni snemajo v Chartwellu na Angleškem prizore iz Churchillovega življenja. Televizijski film, ki obsega 26 epizod iz življenja angleškega državnika, bo stal eno milijardo lir. Churchill bo izplačali za dovoljenje 200 milijonov lir. Film bo prikazoval pol stoletja angleškega političnega življenja, od vojne z Buri v Južni Afriki do konca druge svetovne vojne.

Za režiserja Petersona je največja težava, kje dobiti igralca, ki bi imel enak glas kot Winston Churchill; preizkusil je že dvajset oseb. Kljub oviram upajo, da bo film končan do 30. novembra, ko bo osrednja osebnost, Churchill obhajal 86. rojstni dan.

NAJBOLJSI DIJAK

Kot najboljši dijak vse Italije se je pri zrelostnih izpitih izkazal dijak rimskega liceja Umberto Bucci. Dosegel je pri izpraševanju šest desetic in tri devetice, tako da ima srednjo oceno 9,67. V počastitev je vzornega dijaka sprejel predsednik vlade, ki mu je dal tudi nagrado kot najboljšemu letošnjemu maturantu v vsej državi.

PAPAGAJ MOLČI

Sodnemu zboru v New Yorku se je pred dnevi nudi čudovit prizor. Na zatožni klopi je sedel — pravzaprav visel v kletki lep — živopisan papagaj. Kot tožiteljica je nastopila čedna, mlada vdova. Tožila je ptiča in posredno njegovega 65-letnega lastnika Sama Maiorana. Razburjena lepota Cecilija Amato je sodnikom razlagala, da kardakoli gre pod papagajevim oknom, jo ta obsuje z nežnimi pokloni; če se pa zanj ne zmeni, jo začne napadati z ljubezenskimi psovki kot kak star lahkoživec. Temnooka Cecilija je kar zardevala, ko so jo sodniki spodbujali, naj pove, kar ji pravi papagaj.

»Kar njega vprašajte«, se je v zadregi umikala tožiteljica.

Postavili so kletko s ptičem pred njo in že se je vsa dvorana muzala, kako bo slišala ljubezenske ponudbe papagaja, pravzaprav njegoveva zaljubljenega gospodarja.

Papagaj je pa na vse drezanje krepko molčal in ni gospe niti pogledal. Ker ni hotel nastopiti kot obremenilna pričča, so morali obravnavo odgoditi.

Spomenica o Južnem Tirolu

Avstrijska vlada je pred dnevi izročila odposlanstvom vseh držav članic Združenih narodov obširno spomenico, v kateri so navedeni vzroki, zaradi katerih je predložila vprašanje Južne Tirolske glavni skupščini OZN, ki se bo sestala 20. septembra. Spomenica najprej kratko povzema zgodovino avstrijske manjšine v Italiji ter ugotavlja, da je Južna Tirolska ostala proti volji prebivalstva leta 1919 izven meja Avstrije, kar je bilo v kričečem nasprotju z načelom o samoodločbi narodov.

Jeseni leta 1919 je rimska vlada obljubila Južnim Tirolcem avtonomijo ter jamčila neokrnjenost njihovega narodnostnega ozemlja, a obljube in zagotovila se niso izpolnila. Pričelo se je raznarodovanje manjšinskega ozemlja, ki se je s fašizmom stopnjevalo in doseglo višek s sporazumom Hitler-Mussolini, po katerem bi se morali vsi Nemci v Italiji izseliti v Hitlerjevo Nemčijo.

Druga svetovna vojna je izvedbo tega načrta sicer preprečila, toda raznarodovalni razvoj je že dosegel tako stopnjo, da medtem ko so l. 1919 Italijani tvorili na Južnem Tirolskem 3 odstotke celotnega prebivalstva, jih je l. 1953 bilo 34%.

Po drugi svetovni vojni

L. 1946 so zastopniki narodne manjšine dostavili avstrijskemu kanclerju vlogo, ki jo je podpisalo 123.777 Južnih Tirolcev in ki je zahtevala priključitev manjšinskega ozemlja Avstriji. Kljub temu je pariška mirovna pogodba določila, da mora Južni Tirol ostati v mejah Italije. Dne 5. septembra pa je bil podpisan Gruber - De Gasperijev sporazum, ki predvideva za bocensko pokrajino upravno in zakonodajno avtonomijo.

Po svetu

Srečni fotografi. Fotografi imajo srečo. Toni Armstrong se je poročil z Marjeto Angleško. Žena bodočega ameriškega predsednika Kennedyja je tudi fotografinja. Moža je fotografirala na političnem zborovanju, potem sta se vzela.

Dobra knjiga. V Moskvi je izšel po dolgih letih telefonski imenik. Prvih 15.000 izvodov so pokupili v enem dnevu. Čemu?

Pol človek. Zdravniki in ortopedi v Ameriki so iznašli »električne« mišice. S pomočjo elektronske naprave bodo gibale po kvarjene ude.

Politika in turizem. V maju in juniju je prišlo v Italijo 20 do 30 odstotkov manj turistov kot lani. Potovalne družbe so sporočile, da ni povod za upad tujkega prometa slabo vreme, ampak nestalne politične razmere v Italiji.

Zadnji velikan. Švicarska gorniška odprava je premagala zadnji najvišji vrh v himalajski skupini Daulaghi.

Amerikanijada. V ameriškem mestu Metuchen je župan povabil vse otroke na tekmo z lubenicami (angurijami). Pri dolgih mizah na mestnih ulicah so tekmovali, kdo bo prej pojedel lubenico, ne da bi se je dotaknil z rokami. Nagrada: novo kolo.

mijo, toda Italija je ustanovila samoupravno deželo, ki poleg bocenske pokrajine obsega še italijansko Trentinsko, tako da Južni Tirolci tvorijo v novi upravni enoti le 1/3 celotnega prebivalstva in so torej manjšina na lastnih tleh.

Ker so dolgoletna pogajanja med prizadetima vladama bila brezuspešna, je Avstrija sklenila predložiti vprašanje spoštovanja in izvajanja Gruber - De Gasperijskega sporazuma Združenim narodom. Pri tem se sklicuje na resolucijo, ki jo je OZN sprejela februarja 1952. leta in iz katere izhaja, da je »obramba narodnih manjšin ena izmed najvažnejših nalog« te mednarodne organizacije.

— o —

Nepotreben spomenik

Na občinskem svetu v Ronkah hočejo takozvane »narodne« stranke postaviti spomenik D'Annunziu. Že koj spočetka se je videlo, da ne gre za kako kulturno proslavo pesnika, ampak za povzdigovanje ardiškega in škvadristskega duha. Zato je občinski svet nastopil proti predlogu, ki so ga postavili novofašisti. Odpor župana Trevisana in svetovalske večine je razburil šoviniste. O stvari so obravnavali celo v Rimu.

Anton Rutar - zlatomašnik

Dne 25. julija, na praznik sv. Jakoba, je na Sv. gori daroval zlato mašo g. Anton Rutar, ki že od 1938. leta župnikuje v Pevmi pri Gorici. To župnijo je prevzel, ko se je vrnil iz konfinacije v Abrucih in po kratkem kaplanovanju na Travniku. Tedaj je v Ljubljani iznenada umrl njegov najboljši prijatelj in pevmski župnik Jože Abram - Trentar, v čigar spomin je slavljene pred nekaj leti ustanovil v Pevmi prosvetno društvo »Jože Abram«, ki vzorno in živahno deluje. G. Rutar za svoje farane ne skrbi samo kot dušni pastir, marveč jim pomaga, kolikor le more, tudi v vsakdanjem življenju, saj je v korist tamkajšnje prebivalstva dolgo let vodil Kmečko posojilnico; premnogim fantom in dekletom je preskrbel tudi službena mesta, ker njegova tehtna beseda povsod prav pride.

Naš slavljenec se je rodil v Drežnici pod Krnom leta 1886 v skromni kmečki družini. Kot reven dijak je našel zavetišče v Alojzijevišču in se je temu za goriške Slovence prevažnemu zavodu pozneje oddolžil, ko je bil za časa bogoslovnih študijev imenovan za prefekta in je nato postal odbornik, kar je še danes.

Po posvetitvi v duhovnika dne 25. julija 1910. leta je najprej več let kaplanoval v Tolminu in zatem na Bukovem.

Pokojni vladika dr. Sedej je imel veliko zaupanje v slavljenca, saj ga je imenoval za podravnatelja in ekonomu goriškega bogoslovja. Tu je bil tudi prefekt in knjižničar, pet let pa je predaval pastoralko. Vrh tega je bil še kaplan v cerkvi Sv. Ignacija.

Zaradi svoje vnetosti in delavnosti je postal odbornik pri Slovenskem sirotišču, Alojzijevišču, Kat. tiskovnem društvu, Mohorjevi družbi; dolgo let pa je bil tudi podpredsednik zadružne zveze v Gorici.

Večina občanarjev, zlasti družine padlih borcev so v nedeljo sklicale shod in proglašile spomenik za nepotrebno izzivanje. Že na zborovanju so nastali spori s policijskim komisarjem, ker je hotel odvzeti besedo bivšemu partizanskemu častniku Fantiniju, češ da smejo imeti besedo samo trije govorniki.

Ker je baje na račun komisarja padla beseda fašist, je policija ovadila župana in še tri druge osebe. Bržkone pa samo tista beseda ni dala povod za nastop policije, ampak županov namen, da se ime občine Ronchi dei legionari spremeni v Ronchi d'Isonzo.

SRAMOTA ZA USTICO

Otok Ustica, ki leži severno od Sicilije, je marsikateremu slovenskemu konfinirancu v prežalostnem spominu. Otok služi že od Napoleonovih časov dalje kot kraj političnih izgnancev in kaznjencev. Še danes živi na pustem, a za turiste privlačnem otoku nad 200 kaznjencev.

Župan in prebivalci so se pa naveličali, da bi prav njih občina veljala za pribežališče kaznjencev. Ta teden so se vsi občinarji zbrali na županstvu in zahtevali, naj vlada preloži taborišče kaznjencev kam drugam. Oni bi radi privabili na otok turiste, ne pa da bi še dalje nosili sramotni pečat jetniškega otoka.

Ob izbruhu prve svetovne vojne je legla na slavljenčeva ramena napora in odgovornosti polna naloga. Saj je bilo treba v notranjosti Avstrije najti zavod za goriške bogoslovce. Vzorni ekonom je končno našel izredno gostoljubno streho v stiškem samostanu, kjer so številni bogoslovci mogli nadaljevati študije. Tja je spravil tudi ogromno bogoslovno knjižnico ter nadškofijski arhiv, kajti v Stični se je naselil tudi ves nadškofijski ordinariat. Goriški begunci so tu preživeli tri leta. Zatem je bilo treba poskrbeti, da se vse zopet vrne v Gorico, kar je bilo združeno z velikimi težavami, ker je v prostorih goriškega bogoslovja bil nastanjen Rdeči križ in so bogoslovci našli za tri leta neprimerno zatočišče v starih prostorih nekdanjega malega semenišča v ulici Favetti.

Ko je dr. Sedej moral odstopiti, se je za goriško bogoslovje in slovensko duhovščino začela neusmiljeno huda doba.

Leta 1934 so fašisti g. Rutarja in še enega sobrata konfinirali v Abruce, nekateri bogoslovni profesorji so pa dobili opomin.

Iz konfinacije se je naš jubilar vrnil bolan, a tedanja cerkvena oblastva se niso pobrigala, da bi se dalo po krivici preganjanemu duhovniku primerno zadoščenje ter mu le milostno dopustila, da je lahko kaplanoval na Travniku.

Šele po vojni ga je nadškof msgr. Margotti imenoval za člana cerkvenega sodišča, škofijskega cenzorja knjig in župnika — svetovalca.

Po tem bežnem in skromnem pregledu smo že videli, kako izredno delavno in bogato je bilo slavljenčevo življenje. G. Rutar je ne samo dober dušni pastir, temveč je

(Nadaljevanje na 4. strani)

Tržaškega

Nezaslišan ukaz obrambnega ministrstva

Devinsko-nabrežinski občinski svet je imel v ponedeljek, 25. julija, izredno sejo, na kateri se je tudi spomnil 17-letnice padca fašističnega režima. Slučaj je pa hotel, da je svet prav ta dan moral obravnavati vprašanje, ki zadeva najosnovnejše narodne pravice tukajšnjih Slovencev, katere je prosluli režim tako neusmiljeno zatiral.

Županstvu je namreč tržaško Vojaško okrožje (Distretto Militare) pred kratkim dostavilo 22 lepakov — 20 v italijanskem in 2 v slovenskem jeziku — ki pozivajo pod orožje mladeniče, rojene v letu 1938. V spremnem pismu je bilo občini naročeno, naj jih razobesi, ter ji je bilo obenem javljeno naslednje: »kot izhaja iz ukazov obrambnega ministrstva, ne bomo dopuščali lepljenja lepakov v slovenskem jeziku vzdolž državne ceste«.

Svetovalci in občinstvo, ki je seji prisostvovalo v precejšnjem številu, niso v začetku sploh mogli verjeti, da odbornik D. Legiša, ki je o tem poročal, govori resnico. Ko pa je poročevalec nehal brati pismo Vojaškega okrožja, so se morali vendarle prepričati, da gre za bridko resnico.

Odborniku ni bilo seveda težko dokazati, kako ne obstaja noben zakon, ki daje obrambnemu ministrstvu pravico, da izdaja upravnim oblastvom, kot so župan in občinski svet, katerokoli navodilo ali ukaz. Ukazi, ki jih omenja pismo Vojaškega okrožja, predstavljajo očitno zlorabo oblasti in so zato nezakoniti. S tem da je ministrstvo prepovedalo razobesiti lepake v slovenskem jeziku vzdolž državne ceste, to je od Stivana do Sosljana, pa je zagrešilo grob napad ne samo na narodne pravice tamkajšnjih Slovencev, temveč posredno na vso našo manjšino. To je toliko bolj nedopustno, ker je v nasprotju z duhom

NOVI OBČINSKI SVETOVALEC

Mesto občinskega svetovalca v tržaškem mestnem svetu, ki ga je do smrti zavezal pok. dr. Josip Agneletto, bo prevzel, kot je poročal dnevnik *Il Gazzettino*, dr. Teofil Simčič. Ta je predsednik SKS in uslužbenec radia Trst A ter je na zadnjih občinskih volitvah prejel na Slov. listi za dr. Agnelettom največ preferenčnih glasov.

Kot smo zvedeli, pa vest omenjenega dnevnika ni povsem točna, kajti dr. Simčič se bo baje dokončno odločil, šele ko se vrne s počitnic iz enega znanih letoviščarskih krajev v Jugoslaviji, kamor je odpoval predzadnji teden.

BORŠT

V nedeljo in v ponedeljek bo mladina v Borštu priredila običajno domače slavlje. To tradicionalno šagro obhajamo vsako leto. Takrat je tudi dana priložnost, da nastavijo domače osmice sodčke dobre domače kapljice. Plesa je sicer po navadi preveč, toda kaj hočemo, ker dandanes mladino preveč srbe podplati. Priporočljivo bi bilo, da bi ob podobnih šagrah pripravili tudi kaj kulturnega sporeda, čeprav kratkega.

6. člena italijanske ustave in zlasti v kričnem nasprotju z določili Posebnega statuta londonskega sporazuma, ki predpisuje, da morajo biti vsi javni napisi in vse uradovanje v devinsko-nabrežinski občini dvojezično.

Po govoru poročevalca so v razpravo posegli svetovalci Vižintin, Colja, Oliva in Markovič ter vsi odločno obsodili nezakoniti ukaz obrambnega ministrstva.

Svet je na koncu soglasno odobril protestno resolucijo, ki jo je prebral odbornik D. Legiša in ki med drugim pravi:

»Občinski svet protestira proti takim dejanjem in poziva vojaško poveljstvo tržaškega področja, naj prekliče ukrepe, ki jih je izdalo z omenjenim pismom; opozarja nadalje ministrstvo za obrambo, da je treba vskladiti predpise in smernice s čl. 6 ustave in z določili Posebnega statuta londonskega sporazuma. Končno pa še enkrat nujno poziva vladnega generalnega komisarja za tržaško ozemlje, naj ukrene, kar je potrebno, da se spoštujejo in izvajajo določila ustave in Posebnega statuta«.

ROMANJE V ALTÖTTING IN MÜNCHEN

V petek, 5. avgusta, bo okrog 500 slovenskih vernikov s Tržaškega in Goriškega odpotovalo s posebnim vlakom na romanje v Altötting in München (Zahodna Nemčija). V Altötting, kjer je znana Marijina božja pot, bodo romarji dospeli v petek zvečer. V nedeljo zjutraj odidejo v München, kjer je letos, kot smo že poročali, 37. svetovni eharistični kongres. Še isti večer se vrnejo v Altötting, od koder se bodo v ponedeljek zjutraj odpeljali v Salzburg (Avstrija). V Trst pa bodo dospeli v torek okrog 6. ure zjutraj.

ČEŠKA LADJA V TRSTU

Včeraj je priplula v tržaško pristanišče prva češka tovorna ladja po vojni. Njen prihod je v zvezi s pogodbo med »Čehofrahtom« iz Prage in tržaškimi trgovskimi ter pristaniškimi zastopniki. Dogovorili so se, da bo šlo skozi našo luko do 200 tisoč ton češkega tranzitnega tovora. Ladja »Mir« je priplula iz Kitajske s tovorom železne rude, soje in olja.

Tržaški gospodarstveniki poudarjajo, da je prihod češke ladje pomemben, toda ena ptica še ne naznanja pomladi.

NOVA LADJA

V tržaškem Arzenalu so včeraj splavili 28.000-tonsko motorno ladjo »Olin Mathieson«, ki jo je ladjedelnica Felszegy zgradila za nekó pomorsko družbo iz New Yorka. Ladja, ki bo dokončana v decembru, je dolga 212 m in so jo gradili dve leti. Splavitvi so prisostvovali mnogi oblastniki in zastopniki konzularnih zborov.

VESEL DOGODEK

Gospa Janka, soproga tržaškega odvetnika dr. Igorja Grudna, je pred dnevi povila krepkega fantka, ki so mu dali ime Mitja. K veselemu dogodku staršem iskreno čestitajo prijatelji in znanci. Čestitkam se pridružuje uredništvo Novega lista.

ANTON RUTAR — ZLATOMASNIK

(Nadaljevanje s 3. strani)

kot odbornik vseh važnejših kulturnih in gospodarskih organizacij Slovencev v Italiji storil več, kot mu je veleva stan. Zato ni čudno, da je bilo v njegovem življenju veliko truda in bridkosti, a tudi nekaj nortranjega zadovoljstva, ki jo daje človeku zavest, da je storil, kar je mogel.

Pevčani so sicer želeli slovesno proslaviti njegovo zlato mašo, a ker ga poznajo že toliko let in vedo, da ne mara zunanjih proslav, so mu v nedeljo zapele pod oknom nekaj pesmi v pozdrav. Potrudili se pa bodo, da bi, kolikor je v njihovih močeh, izpolnili njegove nauke. Slavljencu pa kličejo njegovi verniki skupno s številnimi prijatelji in znanci: Bog naj Vam povrne bogato ves trud za njegovo vladanje nad nami in v nas in Vaše delo za naš hudo preizkušeni narod.

Še na mnoga leta!

Beneška Slovenija -

IZ SV. PETRA SLOVENOV

Pred kratkim se je pri nas poročil naš vaščan Ivan Leban iz Bohinjske Bistrice, ki si je izbral za življenjsko družico Marijo Skočir iz Kobarida, stanujočo v Vidmu.

Naša vaščanka Marija Cornelio, ki dela v Rorschbachu v Nemčiji, pa se je poročila z madžarskim državljanom Nemth Jožefom.

Obema paroma želimo vaščani obilo božjega blagoslova in zadovoljstva v družinskem življenju.

Na zadnji seji je občinski odbor sklenil popraviti nekatere ceste, med temi tisto, ki vodi v Gorenji Brnas.

IZ ŽABNIC

Na Sv. Višarjah je slavnostno leto rodilo več prijetnih novosti. Med te spada zlasti zgradnja novih stopnic, ki vodijo iz župnišča proti svetišču.

Še večja novost pa je, da ima v zagrnjeni kapeli na levi strani ladje svojo delavnico slikar Tone Kralj, ki bo letos preslikal vso cerkev. Med svojim letošnjim bivanjem je že izdelal čudovito podobo Marijinega oznanenja, ki sedaj čaka ob steni, da jo bodo pritrdili na zid skupno z drugimi slikami. Slikarjev namen pa je, da vse podobe preslika na posebnem materialu, ki je odporen proti vlagi. To pa je zlasti v tem svetišču nujno potrebno, ker je zelo podvržena vlagi.

Upravo svetišča moramo tokrat pohvaliti, ker se je odločila, da prenove njegovo lice tako, da bo tudi njegova lepota prevzela srca Marijinih častilcev.

OTROŠKI VRTCI

Nikjer v Italiji ni toliko otroških vrtcev kot v naši domačiji. Saj rastejo kot gobe po dežju. Danes jih je že 19, napovedujejo jih pa še v mnogih drugih naših vaseh. Ne bo dolgo, ko bo imela pri nas vsaka vasica otroški vrtec.

Drugod po državi pa nimajo v mnogih pokrajinah niti prepotrebni osnovni šoli, na otroške vrtce pa sploh ne mislijo.

Zakaj našo obmejno deželico naravnost obsipajo z otroškimi vrtci, medtem ko ji

GORISKI POKRAJINSKI ODBOR

V torek prejšnjega tedna je bila seja pokrajinskega upravnega odbora, ki jo je vodil dr. Polesi, ker je predsednik dr. Culot že dalj časa bolan in se zdravi v bolnici.

Podpredsednik je tovariše obvestil, da je obisk zanimive razstave slik in drugih dragocenih zgodovinskih predmetov v muzeju na Kornu zelo dober. Razstava je odprta vsak dan, razen ob ponedeljkih, od 10. do 12. ter od 16. do 19. ure.

En dan pred sejo je bila dražba za opremo nove sejne dvorane pokrajinskega sveta. Kakor hitro bo tehnični urad preučil ponudbe, bo uprava obvestila javnost, katero podjetje je dobilo na dražbi.

Odbor je nadalje odobril nadaljevanje gradnje tehničnega zavoda »E. Ferri« v ulici Diaz, ki ga zida podjetje Mattioli.

Dalj časa so odborniki razpravljali o vzdrževanju tistih cest, ki so prešle pod pokrajinsko upravo, kar ji seveda povzroča precejšnje finančne težave.

Kanalška dolina

pa ne privoščijo niti najmanjše industrije? O tem smo v listu že mnogokrat pisali.

Edinega vzroka tega vsekakor čudnega pojava ne moremo iskati drugod kot v načrtnem zlobnem poizkusu, da z njihovo pomočjo raznarodijo slovenski živelj že v kali, to je v našem mladem naraščanju od treh let dalje. Zato že našim najmlajšim vsiljujejo italijanščino v otroških vrtcih in osnovnih šolah. Sramotno pa je, da je v otroškem vrtcu in v šoli pri nas popolnoma zartta vsaka slovenska beseda.

A kljub vsemu velikemu naporu nacionalističnih oblastev, ki nam otroške vrtce in šole vsiljujejo z največjo razsipnostjo, se njihov cilj, to je raznaroditev našega življa vedno bolj oddaljuje. Vse delo od zmote udarjenih oblastev poraja porazno posledico, da se naš otrok ne nauči dobro niti književne slovenščine niti italijanščine. Torej dvojna porazna izguba! Naše slovensko domače narečje pa živi v nas dalje in priča o nas, da smo Slovenci. In ta narodomor traja v naši šoli že eno celo stoletje. Ker svojega cilja zapeljani nacionalisti niso dosegli s šolo, so jo po vojni podprli še z otroškimi vrtci. Toda slovenskega rodu niso strli s šolo in svojega cilja ne bodo dosegli niti z vrtci.

IZ STELE

Občinski svet v Čenti je na zadnji seji razpravljal o zgradnji ceste, ki bo povezovala našo vas z dolino. Vsi svetovalci so končno spoznali, da je zares velika sramota, da je naša vas še vedno brez kolovozne poti.

IZ SREDNJEGA

Na zadnji občinski seji, ki se je je žal udeležilo le malo svetovalcev, je bilo sklenjeno, da bodo zaprosili za posojilo, s katerim bodo zgradili novo cesto, ki bo povezovala Gorenji Trbilj, Oblico in Ravne. Dolga bo le štiri kilometre, a bo kljub temu precej stala, ker bo vodila čez strme in skalnate kraje. Stroški bodo znašali okrog 40 milijonov lir.

Občinski očetje so tudi odobrili obračun za leto 1960, ki ima več milijonov primanjkljaja.

Domenili so se tudi o razpisu natečaja za mesto asistenta pri pokrajinskem laboratoriju za zdravstvo in preprečitev boleznih. O listinah, ki so potrebne za to mesto, in o roku vlaganja prošenj, pa bodo javnost obvestili v posebnem sporočilu.

Več časa so posvetili tudi razpravi o skrbitvi za umobolne in nezakonske otroke ter ureditvi gmotnega položaja nekaterih uslužbencev.

Ob koncu seje je dr. Polesi tovariše še obvestil o sestanku zdravstvenega osebja, bolničarjev in notranje komisije, ki je bil pred kratkim v pokrajinski umobolnici. Na njem so razpravljali o vladnem zakonskem osnutku za socialno preosnovo v korist umobolnih.

Ob tej priliki so se predstavniki pokrajinske uprave poučili tudi o položaju bolničarjev in obljubili, da ga bodo uredili po predpisih novega pravilnika, ki ga sedaj preučuje vlada.

IZ DOBERDOBA

Nastop folklorne skupine »Tine Rožanc« iz Ljubljane je predzadnjo nedeljo dobro uspel, ker je bilo vreme še precej naklonjeno.

Prireditve v Podgori pa je zaradi hudega naliva odpadla. Ob doberdobskem jezeru se je predzadnjo nedeljo zbrala množica prebivalcev s Krasa, z Goriškega in iz Tržaške.

Na prireditvi je najprej nastopil pevski zbor iz Sv. Križa, ki je odpel štiri pesmi. Nato so se na odru prikazali v pestrih narodnih nošah godci ljubljanske skupine, ki so zaigrali veselo poskočnico; njim so se kmalu pridružili še plesalci in plesalke. Sledili so narodni plesi iz Bele Krajine, Koroške, Gorenjske, Prekmurja ter srbski, hrvaški in makedonski plesi. Pestre in bogate narodne noše so ugajale zlasti tudi Furlanom iz Ronk in Tržiča.

IZ ŠTMAVRA

V ponedeljek sta si v lepo okrašeni štmaverski cerkvi obljubila večno zvestobo gdč. Bogdana Bratuževa iz Gorice in Zvone Petjè, doma iz Ribnice. Bratuževa se je uveljavila kot dobra gledališka igralka pri SG v Trstu in tudi ženin je priznan igralec mariborskega gledališča. Odslej bosta oba živila v Mariboru. Priznati moramo, da nam je hudo pri srcu, ko se poslavljamo od odlične igralka, a upamo, da bo vsaj tu pa tam še nastopila na naših odrih.

Poročil ju je štmaverski župnik gospod Stanko Premrl, ženinov sorodnik.

Na orglah je pri sv. maši igral pianist Gabriel Devetak, spremljal ga je pa nevestin oče na gosli.

Poročencema želimo obilo božjega blagoslova na njuni skupni življenjski poti. Tem željam se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

IZ SOVODENJ

Naša občinska uprava namerava v kratkem razpisati natečaj za oddajo gradbenih vodovodnih del v Sovodnjah, Gabrjah, na Peči, v Rupi, medtem ko bo Vrh dobival vode iz vodovoda, ki pojde po Krasu. Občina je o delih že obvestila številna gradbe-

Iz Goriške

na podjetja, ker upa, da bo na ta način dosegla ugodnejše pogoje pri oddaji del.

Pred nedolгим smo v listu poročali, da se pripravlja pri nas zgradnja nove tekstilne tovarne, ki bo zaposlila okrog 100 delavcev. Ob cesti iz Sovodenj proti Standrežu je tržaški industrialec Marini že odkupil od sovodenjskih kmetov okrog 10 njiv zemlje, ki jo potrebuje za tovarno.

Že večkrat smo pozvali goriško občinsko upravo, naj vendar poskrbi za asfaltiranje ceste od Standreža do Sovodenj. Pred dve letoma je že obljubila, da bo to prepotrebno javno delo izvedla, a ostalo je samo pri obljubi. Ker se bo ob tej cesti v kratkem zgradila tovarna, je to delo tembolj nujno.

IZ PEVME

Prejšnji četrtek se je na goriškem županstvu zglasilo zastopstvo Pevmčanov, ki je obrazložilo nujno potrebo, da se pokrije precej globok obcestni jarek od cerkve do pošte. V njem se nabira umazanija, ki povzroča smrad; ker je nepokrit, predstavlja tudi nevarnost za vse, ki hodijo mimo, zlasti za otroke; že marsikdo je vanj padel, a da ne bo kake nesreče, ga je treba čimprej pokriti.

Drugo neprijetno javno vprašanje se pa tiče pevmskega pokopališča ter odvajalnega jarka za njim, ki se je že prenapolnil z blatom, da popolnoma ovira otekanje talne vode; voda se zato ustavlja in povzroča hudo vlago. Ta vlaga se občuti tudi v bližnjih hišah in ob deževnih dneh sili celo v stanovanja. Po sodbi vsega prebivalstva je sedanje pokopališče v Pevmi sploh premajhno in bi ga bilo treba razširiti, ali pa preložiti drugam, kar bi bilo še najbolje.

Predstavniki županstva je obljubil, da bodo čimprej poslali v Pevmo strokovnjaka, ki bo preučil, kaj je treba popraviti, in ugotovil, koliko bi znašali stroški.

† JOZE PETEJAN

V ponedeljek je v Mariboru umrl Jože Petejan, ki se je rodil v Mirnu pri Gorici leta 1883. Po poklicu je bil čevljar, ki se je že v mladi dobi živahno udeleževal v javnem življenju na Goriškem najprej v katoliški organizaciji, od leta 1905 pa v Trstu o okviru socialne demokratske stranke, zlasti v čevljarski strokovni organizaciji in pri Ljudskem odru. Nekaj časa je bil zaupnik omenjene stranke tudi v Pulju, kjer je ustanovil Delavsko izobraževalno društvo. Več let je bil strankin tainik na Goriškem. Med prvo svetovno vojno je sodeloval pri izdaji dnevnika »Zarja« in vodil upravo ljubljanskega lista Naprej. Leta 1919 se je za nekaj časa vrnil v Trst, kjer je bil tajnik gradbenih delavcev za Julijsko krajino. Nato je pa odšel v Jugoslavijo in živel nekaj časa v Ljubljani kot nameščenec Urada za zavarovanje delavcev, dolgo let pa v Mariboru, kjer je bil leta 1946 izvoljen tudi za poslanca Ljudske skupščine Slovenije.

Naj požrtvovalnemu in zaslužnemu javnemu delavcu sveti večna luč; njegovim preostalim pa izrekamo iskreno in globoko sožalje.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

E. Z. Za mizico pred barom

Julijski večer, topel, a svež. Sipe v zgornjih nadstropjih odsevajo v zadnjih žarkih zahajajočega sonca. Sedim za prijazno pogrnjeno mizico pred enim izmed barov v ulici Carducci in vonj črne kave, ki jo je postavil natak pred me, mi prijetno draži nosnice. Dnevna utrujenost se spreminja v prijetno težino telesa, duh pa se začuti prost in zamika ga po dogodivščinah.

Kdor nima jahte in milijonov, si hodi tešit željo po dogodivščinah v kino.

»Prinesite mi, prosim, časnik. Rad bi pogledal filmske sporede,« pravim natakarku.

Oko drsi po filmskih naslovih. Same stvari, ki sem jih že videl, ali take, ki že po naslovih kažejo, da niso nič vredne. Med njimi najdem znance iz pred dvajsetih let in več. »Ninočka«, br! Greta Garbo s svojim sladkobnim, svetobolno zamaknjenim obrazom in telesnimi oblikami, ki so očitno razodevale potrebo po krepilni kuri, mi je bila že kot dijačku zoprna, ko sicer še nisem preveč kritično ocenjeval ženskih čarov. In nekaj filmov groze, toda Frankenstein bi se v grobu obračal, če bi vedel, kako so degenerirali njegovi potomci. Se otroci ne občutijo več groze pred njimi.

Škoda. Prav noč bi rad šel v kino. A tako se navadno zgodi. Kadar so na sporedu kakšni res zanimivi filmi, nimam časa, in kadar imam čas, je spored tak, da bi že ob branju naslovov zaspal. Toda potrpiamo, če ni hušega.

Sicer pa je tako prijeten večer, da bi ga bilo škoda zapraviti v kino dvorani. In pravzaprav imamo kino tudi tu: mimo neprestano hodijo ljudje v obe smeri, v bližini se ustavlja filobus in za vsakega se nabere majhna množica. Ali ni to najzanimivejši film?

Pri sosednji mizici sedi gospod, morda kak upokojeni višji uradnik. Ima inteligentnega suha obraz z

neštetimi finimi gubami. Zelo star je že, morda jih ima osemdeset ali več. Pozorno gleda ljudi, ki hodijo mimo, dekleta, ki se jim rahel vetrček poredno poigrava s krili in jih za hip privzdigne, da se zažlebi trdo zvončasto spodnje krilo, otroke, ki ližejo sladoled in se dajo vleči od materinih rok, zaljubljenca, ki se vpriču vseh poljublja, preden eden izmed njiju stopi v filobus, delavce, ki se vračajo z dela in sanjarijo o ženini mineštri in o kozarcu vina v sosedni gostilni, tuje turistke z razgaljenimi, od sonca rdeče opečenimi rameni, reko avtomobilov, ki drsi mimo in se spet ustavlja ob rdečem in zelenem pomežikovanju semafora. Nepremično gleda, kot da bi bil zadremal. A vidim, da ima oči odprte. Kaj neki premišlja? Ali mu prihaja na misel, da je to morda zadnje poletje, ki mu ga je dano uživati, da bo ta vedra podoba življenja kmalu za vedno ugasnila v njegovih očeh? Ali misli o tem, kakšno je bilo življenje v njegovi mladosti, ko se je navduševal za kakšno dekle v dolgi krinolini in v bluzi, zapeti do vratu, katero si je upal komaj pogledati, kaj šele poljubiti tako glasno na glavni ulici? Ali misli, da je bilo takrat lepše? Ali pa se mu zdi življenje danes lepše, tako svobodno in nebrzdano, in si želi, da bi bil še enkrat mlad? Bogve, iz njegovega nepremičnega obraza ni mogoče spoznati ničesar, samo rahlo otožnost.

Morda si želi le še miru, dolgega, dolgega spanja, in morda si želi tudi svidenja tam onstran z ženo, ali z otrokom, ki je umrl pred njim. Začutim se srečnega, da še nisem tako star, da sem še mnogo, mnogo bolj povezan s tem življenjem, ki polje mimo, kot on.

Mimo hodijo zakonski pari, starejši in mlajši. Zelo zanimivo jih je opazovati. Včasih je mož velik in suh in žena majhna in okrogla, včasih pa tudi narobe. A starejši zakonci so si navadno podobni. Ali sta oba obilna ali oba suha. Včasih se mi je zdelo to nekaj zanesljiv znak, da sta srečna in zadovoljna drug z drugim, toda odkar sem slišal dva stara in oba suha, kako sta se zagrizeno prepirala v kavarni, se mi zdi, da ta teorija ne drži. Prej bi dejal, da je znak sreče in razumevanja v tem, da se zakonca živahno pogovarjata. Toda ali med dvema postarnima zakoncema ni lepši molk kot neprestano blebetanje? Saj mora biti neznosno, ko pa sta si gotovo že vse povedala, kar si je možno povedati, in se le ponavljata kot obrabljeni plošči, ki ju znata na pamet?

Srečna pa sta najbrž ta mlada človeka, opravljena preprosto, on v srcaji in v kaki hlačah ter z morda enoletno punčko na rokah, in ona lepa, postavna, a v skromni, nekoliko zmečkani bombažni oblecki, vodeč za roko tri ali štiriletnega fantiča? Počasi hodita, videti je, da sta se odpravila tudi onadva na kratek sprehod, ko je on po vrtnitvi z dela povečerjal in ona pomila posodo. Mladi ženi očitno ni mar, da ni tako elegantno oblečena kot druge mlade ženske, ki hodijo mimo. Njen ponos je močan; mladi mož in njena lepa otroka. In mladi mož se ne ozira željno v obraz dekletom, ki jih srečuje. Zenina tiha, dekliško materinska lepota in prikupnost sta utešila njegovo željo po ljubezni. Lepo mora biti tako ljubiti.

Oko mi obvisi na dveh Japoncih, ki se primajeta mimo. Ali sta morda Malajca? Oba sta bolj majhna in napravljata zaradi tega in zaradi svojih golih, temnopoltih obrazov vtis komaj doraslih, od sonca ožganih dečkov. Obleki jima slabo pristajata, videti je, da nista bili pomerjeni zanj. Morda sta se rodila v kakšni vasi sredi malajske džungle, kjer se visoke palme pozibavajo v vetru in sede rjave ženske pred kočami iz bambusa ter se z golimi prsi sklanjajo nad lonec z rižem, medtem ko nagi dečki jezdi dolgoroge bivole s polj in nekje daleč udarja bronasti gong pred vaško pagodo. Zakaj sta zapustila tisto življenje? Kaj ju je pognalo iz srečnega gnezda v džungli v to daljno tuje mesto, kjer se počutita tuja, kot ladji brez krmila, k' sta prepuščeni toku? Tri ali štiri leta prideta mimo, ves čas molče, ves čas dva koraka drug od drugega, in v poželjivih očeh je podoba tega življenja, podoba lepih deklet v zvončastih krilih in dolgih, lepo oblikovanih nog, ki so povprečno za glavo višje od njiju? Kaj si mislita? Kaj občutita?

In črnsko dekle z nenavadno dolgimi, gostimi lasmi ter gracioznimi gibi, ki pride mimo s sta

rejšim belim spremljevalcem? Kako je zašlo sem? Sta poročena? Ali je članica kake ameriške plesne skupine in se je zakasnila v tem mestu? Morda je našla koga, ki jo je zadržal? Morda ji ugaja v tem mestu, kjer ni meje med plemeni, kjer lahko gre, kamor hoče, kjer se počuti svobodna in enaka vsem drugim, kot se nikoli ne počuti v deželi, kjer je rojena? Fantje gledajo za njo in v njihovih očeh je radovedna, rahlo vsiljiva simpatija, katere se zaveda. Hodi z dvignjeno glavo, kot bi plesala. Tudi onadva prideta večkrat mimo.

Mlad možki brez noge pritava z berglama do bara in s prijaznim, vljudno-servilnim obrazom obstoji pred vsako mizico. In vsak mu da nekaj na nastavljeno dlan. Ze leta in leta obide vsak večer vse bare v tej in sosednjih ulicah vse do Borznega trga in čeprav naleti vsak večer na približno iste ljudi, mu vedno spet vsakdo kaj da. Na tihem si marsikdo misli, kot sem ti tudi jaz, da bi ta mladi človek brez ene noge vendarle lahko našel kak po klic, v katerem bi si lahko sam služil kruh; toda zdi se, da je bilo amputirano v njem še nekaj drugega in ne samo noga. Z nogo vred je izgubil tudi občutek dostojanstva in ponos. Ostal je človeška razvalina. Če bi se zavedal tega, kar mislimo o njem, bi ne beračil več. A se gotovo ne zaveda. Opazujem ga, kako postoji pred mizo, kjer sede tri mlada, lepa dekleta. Njegov smehljaj le še za spoznanje bolj prijazno zasije. Njim je bolj nerodno, vse tri sežejo v torbico in mu vržejo kovance v nastavljeno dlan. Doma morda z zadovoljstvom preštevata, kar je nabral. Najbrž so kar čedne vsote. In mu ne pride na misel, da je za te priberačene kovance zamenjal svojo ročnično srečo, katero bi lahko dohitel tudi brez ene noge.

Počasi pride mimo dekle in se ozre po ljudeh za kavarniški mizicami na pločniku. Srečava se s pogledi, in potem se še nekajkrat ozre, ko čaka na filobus. Ve, da mislim, da je lepa. Živčno si popravi krilo in se spet ozre. Občudujoče pogleda zbirajo kot kdo druge umetnine. Pomagajo ji ohraniti zaupanje vase in v bodočnost. Zdi se mi, da jo poznam, da je raznašalka kave v nekem baru v ulici Ghega. Ves dan mora gor in dol po stopnicah in po uradih s svojim kovinastim koškom s skodelicami in obloženimi kruhki, zdaj pa je spet prost in pri srcu ji je veselo. Pri zadnji postaji filobusa, že čisto tam zunaj v predmestju, jo bo najbrž čakal fant, prijel jo bo okrog pasu in jo poljubil vpriču vseh in nato bosta počasi šla po strmi ulici navzgor med visokimi starinskimi vrtnimi zidovi in vsakih nekaj korakov se bosta poljubila v dehtenju cvetnih grmov onstran zida.

Ob pločniku se ustavi vespa, dekle z razprostrtimi krili se spusti z nje. Fant trdno podstavi svoje vozilo in počasi odpelje dekle mimo nas v bar, da bosta pri točilnici spila dva kapučina. Potem bosta najbrž šla v kino. Slišim, kako se dekle zasmije, njen smeh spominja na grličino gruljenje. To je glas življenja in ljubezni.

Stari gospod se počasi dvigne, pokliče natakarku in se odpravi domov. Po ulici se prižigajo neonske luči. K mizici, kjer je sedel stari gospod, sede skupinica avstrijskih turistov, dva fanta in dve dekleti.

»Plačat, prosim!« pravim tudj jaz.

Črno-bela razstava

V baru Moncenisio je odprta razstava tržaških umetnikov. Udeležila sta se je tudi slovenska umetnika Cernigoj in Hlavaty. Avgustu Cernigoju je razsodišče prisodilo drugo nagrado za akvainto Robot, ki jo prinašamo v klišēju. Našemu rojaku, ki se vedno bolj uveljavlja, čestitamo tudi mi.

Razstava je odprta pod okriljem nove pivovarniške družbe Henninger. Zato je druga nagrada obstajala v zajetnem zaboju steklenic piva.

KULTURNE VESTI

• Skupina ameriških arheologov je odkrila pri vasi El Jib 8 km severozahodno od Jeruzalema na jordanem ozemlju razvaline svetopisemskega mesta Gibeon. Poleg vsakovrstnih predmetov so našli med razvalinami tudi mnogo napisnih tablic. Mesto je cvetelo v bronasti in železni dobi.

• Slovenska kulturna akcija v Buenos Airesu bo izdala zgodovinski atlas slovenskega ozemlja. Uredil ga bo Roman Pavlovčič. Izšla pa je že knjiga »Slovenska likovna umetnost v zamejstvu«. Uredil jo je in ji uvod napisal Marjan Marolt; opremil pa I. Bukovec.

• V starosti 82 let je umrl slavni italijanski pisatelj Massimo Bontempelli, predstavnik in začetnik struje »magičnega realizma«. Pred kratkim je bil operiran na rimski kliniki, a operacija mu ni mogla več rešiti življenja. Njegovo truplo so vpepelili v krematoriju.

• V Napoleonski dvorani na Trgu Sv. Marka v Benetkah so odprli razstavo predzgodovinskih risb in slik, ki so jih našle italijanske odprave v votlinah pri Fezzanu v libijski Sahari. Razstavljene so seveda reprodukcije. Razstava je izredno zanimiva in jo bodo pozneje prenesli v razna večja afriška mesta ter v New York in London.

GOSPODARSTVO

Še so trte potrebne zaščite

Stara navada je bila, da se je z julijem zaključila vsaka zaščita trt proti peronospori in oidiju. Še starejša in žal še vedno ukoreninjena navada pa je, da mnogi vinogradniki pridno škropijo proti peronospori, a popolnoma zanemarjajo zaščito proti oidiju. V zadnjih letih pa opažamo, da našemu vinogradništvu škoduje predvsem oidij. Letos ni n. pr. skoraj sledu o peronospori, medtem ko marsikje hudo razsaja oidij.

Lansko leto smo ugotovili, da peronospora in oidij povzročita tudi avgusta in celo septembra veliko škodo na grozdju. Po sedanjem poteku vremena lahko sklepamo, da se bo to tudi letos lahko ponovilo. Zato je nujno potrebno, da smo budni in trte skrbno opazujemo; pravočasno moramo nastopiti proti boleznem.

Letos moramo vsekakor vsaj še dvakrat žveplati, in sicer enkrat v prvi polovici in drugič konec avgusta; morebiti tudi prve dni septembra, če bo zahtevalo vreme. Žveplati moramo, čeprav smo pri vsakem

škropljenju proti peronospori primešali 100 litrom škropila — asporju ali modri galici — po 100 gramov koloidnega žvepla ali cosana.

Zadnji dve žveplanji, to je v avgustu, izvršimo z navadnim prevetrenim žveplom (zolfo ventilato), ali še boljše z žveplom, premešanim z modro galico (bakreno žveplo, zolfo ramato); v trgovini dobimo tako žveplo že pripravljeno, in sicer s 3 ali 5% modre galice. Tako žveplo učinkuje proti oidiju in nekoliko proti peronospori. Čistemu žveplu pa tudi sami lahko primešamo kakšno snov, ki deluje proti peronospori. V poštev prideta prah Caffaro ali aspor. Med navadno, prevetreno žveplo lahko premešamo poljubno količino prahu Caffaro, torej lahko samo 5% ali pa tudi 50%, to je polovico in tudi še več. Na 10 kg žvepla navadno primešajo po 2 kg prahu Caffaro. Če pa med aspor damo žveplo, na 9 kg žvepla primešamo 1/2 kg asporja. Tako pripravljeno žveplo prašimo predvsem po grozdju. Za zdravljenje grozdja, ki je že napadeno po oidiju, pa učinkuje samo »karathane«, o katerem smo že pisali.

— 0 —

Kmetijski obrat „Turrialba“

Turrialba je mestece v srednjeameriški državi Costarica in tam se nahaja najzanimivejše kmetijsko preizkuševališče na svetu. Ustanovile so ga in ga vzdržujejo vse države ameriške celine: osnovni kapital so prispevale ZDA, velikanske podpore pa so dale petrolejske in nekatere druge družbe,

ki se bavijo s trgovino kmetijskih pridelkov. Za vzdrževanje prispevajo ameriške države letno po en dolar na vsakih 1000 prebivalcev. Vse države podpornice imajo tudi pravico, da pošljejo na preizkuševališče določeno število dijakov.

Preizkuševališče meri po obsegu nekaj nad 1.000 ha, višinsko pa sega od morskega brega do 3.350 m nad morjem, in sicer v terasah na pobočju visoke gore. Ker leži Costarica in torej tudi Turrialba v toplem pasu zemlje, lahko gojijo na posestvu vse kulture: kavčuk in krompir, kavo in povrtino, sladkorni trs in žita, najrazličnejše sadno drevje od agrumov do jabolk, itd.; je mnogo umetnih travnikov in so tam sploh vse rastline, ki služijo človeku za prehrano ali kot surovina za njegovo udobnost. Na preizkuševališču redijo najrazličnejše živali: od perutnine do ovc, od prašičev do koze, kopitarjev in raznih govejih pasem, posebno pa križanih z zebū in brahma.

Preizkuševališče je bilo ustanovljeno l. 1940, in sicer na pobudo medameriškega znanstvenega kongresa. Od Turrialbe so odvisni 3 veliki kmetijski obrati, na Kubi, v Peruju in v Urugvaju — kjer proučujejo kmetijske proizvodnje na bolj omejenem področju. Letno zapusti Turrialbo po 60 visokokvalificiranih kmetijskih strokovnjakov.

REDILEN JABOLČNI SOK

V ZDA so začeli proizvajati poseben jabolčni sok, ki ohrani popoln okus svežih jabolk in je mnogo redilnejši, kot so navadni jabolčni sokovi ali jabolčnik. Izdelovalna tehnika je naslednja: sveža jabolka zmeljejo in jim obenem dodajo protiskorbne kisline, ki prepreči, da sok potemni in spremeni okus. Zmletek gre hitro skozi stiskalnico, dobljeni sok pa takoj skozi pastozator. Na ta način dobijo prvovrstni jabolčni sok, ki se ohrani nespremenjen tudi leto dni.

JAPONSKA SVILOREJA

Sviloreja je na Japonskem tehnično na višku in služi danes za vzgled tudi Italiji in ostalim državam, ki gojijo sviloprejkje. To velja predvsem glede pasem in pridobivanja semen, a tudi glede sort in gojenja mrv.

Japonci letno vzgojijo od 110 do 120 milijonov kg svilodov ali skoraj 20-krat toliko kot v Italiji. Sviloprejkje pa redijo trikrat letno: spomladi, kot pri nas, ko pridobijo približno polovico celotne količine svilodov, v drugi polovici poletja in tretjič v jeseni.

Murve gojijo v grmičasti obliki in v sklenjenih nasadih. Sorte so zelo smotrno izbrane in najboljša sorta je Kokusō, katero danes širijo tudi po Italiji. Hektar sklenjenega nasada te sorte preredi toliko sviloprejk, da od njih dobijo 800 kg svilodov.

Letošnja cena za svilode je na Japonskem nekaj nižja kot v Italiji (okoli 692 lir za kg). V japonskem gospodarstvu je sviloreja ena najvažnejših postavk, za katero skrbi tudi država: v Tokiu je osrednje preizkuševališče za svilorejo, ki ima 870 uslužbencev in za katero država potroši več kot 600 milijonov lir letno.

UZITNE PROTIMRČESNE SNOVI

Na kmetijskem zavodu njujorške Cornell University so ugotovili, da se lahko uniči mrčes, ki nadleguje živino, tudi s primeranim krmiljenjem: muhe, črvi in uši poginejo, če vsrkajo kri tistih živali, katerim je bilo med krmo primešano primerno protimirčesno sredstvo, n. pr. trolene, ruelene, dimetoato ali Dovco 109, ki jih v ZDA dobiš v trgovini. »Food and Drug Administration«, to je urad, ki nadzoruje hrano in zdravila, pa se še ni izjavil, ali ta sredstva kvarno vplivajo na meso; prepovedal pa je omenjene snovi krmiti mlečnim kravam, ker so v mleku dobili njih sledove.

ŽENA IN DOM

KAKO NAJ DELAMO?

Ceprav vsi vsak dan delamo, vendar o tem, kako je treba delati, pravzaprav malo vemo. Po svetu je o tem že precej napisanega. Naj navedemo nekaj splošnih načel:

1. Težiti je treba le za tistimi delovnimi gibi, ki so nujno potrebni, ker vsak odvečni gib pomeni nepotrebno tratenje energije.
2. Gibi morajo ustrezati postavljenemu cilju.
3. Da se čim manj utrudimo, je treba izbrati čim ugodnejšo držo telesa.
4. Zagotoviti si moramo čim boljše in pravilnejšo osvetlitev.
5. Živahen in enakomeren delovni ritem je manj utrujajoč kot počasen.
6. Ne pozabimo na čim boljše razpoloženje pri delu.
7. Kratki in pogostejši odmori so učinkovitejši kot daljši, a redki.
8. Poenostavi delo in prihrani boš na času.
9. Skrbnost pri delu pomeni prihranek časa. Delati približno, ni nikoli pametno.
10. Biti točen pomeni prihraniti na času.

HLAD V STANOVANJU

Nekateri zelo težko prenašajo vročino, še posebno pa ta škoduje majhnim otrokom. Kadar se v vročih dneh vozite z avtobusom ali tramvajem, ste popolnoma izčrpani. Ali ni prijetno, če vas takrat dočaka pospravljeno, prezračeno in hladno stanova-

nje? Zato se poleti odločite za naslednji dnevni red:

Zvečer pred spanjem pojdite na sprehod, v stanovanju pa medtem odprite vsa okna in vrata. Pred tem poskrbite za to, da se zaradi prepaha ne razbije kakšna šipa. Tako bo v vse prostore prodiral svež zrak. V kopalnici lahko pustite odprto prho — tudi to hladi zrak.

Zgodaj zjutraj, najbolje ob zori, ko je temperatura zraka najnižja, lahko to ponovite. Potem dobro zaprite okna, spustite zaveso ali jih prekrite. Vrata lahko ostanejo odprta. Ko pridete domov, vas bo čakal prijeten hlad. Najprej se oprhajte z mlačno vodo, nato si oblečite kaj lahkega in šele potem sedite k obedu.

NAŠ RECEPT

Dušeno sadje: ¼ kg sadja, 10 dkg sladkorja, malo cimeta, malo limoninega soka ali malo ruma.

Očiščeno sadje damo v kozico s sladkorjem in dušimo, da se zmehča. Na koncu odišavimo in še toplo naložimo okrog pudinga. Če je sadje pre malo sočno, prilijemo lahko med dušenjem žlico vode ali vina.

Jabolčni cmoki. ¼ litra mleka, 1 jajce, 50 dkg moke, 1 kg olupljenih in na koščke zrezanih jabolk, 5 dkg maščobe, 5 dkg drobtin, sladkor za posipanje.

Iz moke, mleka in jajca napravimo gladko testo in vanj umesimo pripravljena jabolka. Iz zmesi naredimo drobne cmoke in jih skuhamo v slani vodi. Dobro odcejene zabelimo s prepraženimi drobtinicami in jih potresemo s sladkorjem.

ZLATO V POTOKIH

Pred sto leti je potrkal na vrata farmarja Sutterja v Kaliforniji preprost mizar, ki mu je bilo ime Jaka Marshall, in poprosil za delo.

Janez Sutter je prišel že pred desetimi leti iz Švice v Kalifornijo. V takrat še mehiški pokrajini je kupil skoro zastonj velikanska zemljišča. Mehiška vlada mu je še poverila službo guvernerja po vsem ozemlju, ki ga bo obdeloval. V nekaj letih si je podjetni Sutter zgradil v dolini reke Sacramento lastno oporišče, imenovano »Fort Sutter«. Daleč naokrog so se razprostirali njegovi gozdovi, na milje v daljavo je valovalo njegovo žito, onkraj reke so se pasle nepreštete Sutterjeve črede.

Delavni farmar je pa hotel še bolj razširiti svoj »Sutters empire«, ali Sutterjevo cesarstvo, kot so imenovali oddaljeni naseljenci in rdečkožci njegova prostrana posestva.

Povsod se svetlika

Začel je postavljati mline, žage in kopati namakalne kanale. Za tako delo se mu je zdel najbolj pripraven novi prišlec, pošteni Marshall. Poslal ga je ob reki navzgor, da postavi nove žage. Med delom je Marshall opazil, da se v rečnem pesku nekaj svetlika; brede nekaj korakov naprej po bistri in plitvi vodi, povsod v pesku se leskečejo rumena zrnca. Napolni si žepe, skoči na konja in še v isti noči — bilo je 24. januarja 1848 — prinese gospodarju Sutterju poročilo, da se povsod po njegovih rekah in pesku leskeče — suho zlato.

Sutter je brž spoznal, da mu od zlatih skladov grozi pogin. Če prodre novica o zlatem pesku v svet, bo na njegova posestva navalila množica zlatosledcev, ki bo

vse pomandrala. Zato je zaprisegel Marshalla in njegove delavce, da bodo o najdbi molčali in si sami razdelili bogastvo.

Zaman! Kot blisk se je po vsem sosedstvu zvedelo, da je na »Far Westu«, daljnem zapadu, zlata kar v potokih.

Vse je zgrabila zlata mrzlica. Pridrveli so pustolovci iz Mehike; mornarji so krenili z brodi na sipine in jih zapustili. Nad 500 ladij je umetno nasledlo okoli S. Francisca in Los Angelesa. Moštvo je pa šlo v »zlato državo« po bogastvo.

Sutter se je prvimi stotinam še upiral. Množice so pa kmalu narastle v tisoče. Njive so pomandrali, hiše in skednje porušeni, gozdovi požgani, črede goveda razkropljene in poklane. Na goličavah je gomazelo človeških trupel, v prvem letu jih je narastlo že 80.000; izpirali so zlati pesek, rili v rebra gričev, med seboj mešetarili in se streljali. Nova mesta, nametana iz samih bajt, so zrastle preko noči; po nekaj tednih so jih zlatosledci zapustili. »Zlata mrzlica« jih je vlekla dalje do robov Sutterjevih posestev.

Za stotisoče, milijone, v letu 1870 kar za celo milijardo dolarjev zlata so našli.

Kaj pa se je zgodilo s Sutterjem? Utonil je v zlati reki. Njegova posestva so divji iskalci zlata dobesedno pomandrali v tla. Niti na njegovi zemlji ga niso pustili živeti. Prgnali so ga. Umrl je kraj ceste z be-raško palico v rokah, čeprav se je še tu pa tam svetlikalo zlato zrnce.

Čez nekaj let so zginili tudi zlatosledci. Zlato ne leži več na vrhu, ampak globoko skrito v zemeljskih plasteh. Koder je pred sto leti še valilo bogastvo, se razprostira danes suha Kalifornijska pušča.

Ob pasjih dneh

Ob koncu julija in v prvi polovici avgusta navadno huje pritisne vročina. Pri nas je udomačena stara rečenica, da je toplo kot v pasjih dneh. Matere in tete so nekoč plašile deco, da se ne sme kopati v potoku, ker tiste dni plavajo psi po vodi in puščajo svoje sline.

Podoba prepotnega psa z dolgoiztegnjenim jezikom se je krila s podobo najhujše poletne vročine.

Nekaj zveze s psom je pa vendarle. Ime pasji dnevi za najbolj vročo letno dobo sega par tisoč let nazaj v dobo egiptovskih faraonov. Svečeniki so bili v Egiptu tudi astronomi. Njihova naloga je bila, opazovati zvezde na jasnem nebu in določevati začetek leta ter čas Nilovih poplav. Ugotovili so, da razen premičnic, zvezde ne spremenijo svojega položaja na nebu. Zatorej so izbrali za začetek leta tisti dan, ko se svetla nepremičnica Sothis ali naš Sirius prvič pojavi v jutranji zori na vzhodnem obzorju. Sirius spada med nam najbližje zvezde, a je tako daleč, da rabi svetlobni žarek od nje do nas skoro devet let; svetloba pa drvi z naglico 300.000 km na sekundo. Kljub taki nepojmljivi oddaljenosti je Sirius ena najbolj svetlih zvezd. Zato so jo egiptovski svečeniki izbrali za napovedovalko leta. Ker se nahaja v ozvezdju psa, so imenovali prvi mesec v letu pasji mesec. Nastopil je sredi poletja. Obhajali so ga z velikimi svečanostmi.

Pasji mesec so prevzeli tudi Grki. Pojem poletne vročine in pasjih dni je že pri njih pomenil isto. Pred letom 1000 se je pojavila dolga vrsta poletij s strašno sušo. Že Rimljani so začetek leta pomaknili v hladnejše mesece. Vroči dnevi od sv. Jakoba do velikega šmarna so pa še danes obveljali kot pasji dnevi.

Ker nisem bil kadilec, sem cigarete vedno razdelil in pri tem je v rovu odpadla kakšna tudi na kapota. Potem me je mnogokrat vprašal zanje in če sem jih imel, sem mu tudi kakšno dal. Zaradi tega je čutil nekakšno čudno hvaležnost do mene in to mi je najbrž tudi rešilo življenje.

Končno je sam poskrbel, da so me izbrisali iz komande in me pustili kot bolnega v taborišču. Ležal sem na začasnem bolniškem bloku, kjer pa je bilo hudo gledati tiho umiranje tovarišev. Skoro neopazno so prestopili mejo med življenjem in smrtjo. Po nekaj dneh pa sem si toliko opomogel, da so me dodelili k lažjim delom v taborišču. Med drugim je bilo treba čistiti SS-ovske barake. To delo, ki me je nekajkrat doletelo, mi je bilo zoprno zaradi tega, ker sem se moral gibati med SS-ovci, ki so nas pri delu v splošnem ignorirali. Nekateri pa so mi pravili, da so dobili tu pa tam od kakšnega SS-ovca tudi majhen priboljšek. Mene to ni nikoli doletelo. Toda pri tistih opraviilih tudi nisem dolgo ostal. Dodelili so me namreč na lastno prošnjo v pralnico.

To delo je bilo v nekaterih pogledih ogabno, imelo pa je to dobro stran, da smo delali v taborišču in nismo bili izpostavljeni okrutnim SS-ovcem, poleg tega pa nas tudi nihče ni priganjal.

Pralnica je bila v posebni majhni baraki, ki je bila velika kot navadna soba. V njej sta stala dva velika kotla za prekuhanje perila in nekaj miz za miljenje ter desk za drgnjenje perila. Na razpolago smo imeli samo avtarkično milo, to je velike zelene, kot kamen trde kocke, ki so bile močno hrapave, kot bi jim bil primešan pesek ali steklen prah, kar je bilo najbrž tudi res, ali pa neko rjavo, smoli podobno snov. Obe snovi sta dali zelo malo milnice in nista povzročali nikakih mehurjev ali pen, kot druga mila.

V pralnici nas je delalo kakih deset. Naša naloga je bila oprati vse perilo internirancev in obenem poskrbeti za razušitev in razkužitev. Za to nismo imeli nikakih drugih sredstev kot prekuhanje.

Tekma s smrtjo 22.

E. Z.

Kot že rečeno, je imelo to delo dobro stran v tem, da nas ni nihče priganjal in da pravzaprav nismo imeli nikakega kapota, vsaj ne nemškega. Le eden izmed nas je bil odgovoren za delo. Pa tudi iz taborišča nam ni bilo treba hoditi in s tem smo si prihranili klofute, brce in psovke SS-ovcev ter ugrize njihovih psov. Ko so morali drugi v jutranjem svitu nastopiti — na neznosni krik »Antreten!« — in oditi v dolgi, turobni koloni v rove, smo se mi počasi odpravili v pralnico in se lagodno lotili svojega dela. Počutili smo se kot na letovišču v primeri s tistim, kar smo prestali v rovih. Ker smo bili pravzaprav konvalescenti — saj ravno zato so nas dodelili k temu delu — se ni nihče brigal za nas, le da je delo teklo naprej. Zaradi posebnega vzroka noben taboriščni kapo ali SS-ovec ni rad prestopil praga pralnice. In ta posebni vzrok so bile — uši. To pa je bila neugodna plat našega dela.

Ker je imela vsaj tretjina internirancev »sračko«, ki jih je, kot že rečeno, tudi najbolj spravljalna na oni svet, in so dobili lahko sveže perilo samo vsak drugi ali tretji teden, si je lahko predstavljati, kakšno perilo smo dobivali v pranje. Najprej smo ga prekuhávali kaki dve uri v kotlih, nakar smo morali vsak kos posebej razgrniti po mizi ali deski in ga namiliti ter zdrgniti, oprati in oplakniti. To delo je bilo resnično ostudno, vendar pa so bile hujše uši. Ker si jih nekateri sploh niso odpravljali in so hodili po cele teden v isti srajci iz grobe tkanine, so se jim zaredila v njej prava gnezda uši, navadno pod pazduho. Bilo je na stotine in tisoče ušjih jajc, iz katerih so lezle male uši, in vmes je mrgolelo seveda velikih, še več pa se jih je skrivalo za robovi. Morali smo natančno pregledati vsak rob. (Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Rekordna udeležba v Rimu

Za letošnje olimpijske igre v Rimu se je prijavilo 83 držav, kar predstavlja višek (leta 1952 je sodelovalo v Helsinkih 69 držav, pred štirimi leti v Melbournu pa jih je bilo 67). Število nastopajočih se bo kmalu povečalo na 84, ker bo Mednarodni olimpijski odbor sprejel še Somalijo.

Italijo bo na olimpiadi zastopalo 290 tekmovalcev, Jugoslavija bo pa poslala v Rim približno 100 tekmovalcev, ki bodo nastopili v 12 športnih panogah.

Glede na posamezne panoge je število prijavljenih držav naslednje: lahka atletika 75, streljanje 58, boks 56, plavanje in dviganje uteži 52, kolesarstvo 49, jadrnanje 48, rokoborba 47, sabljanje 39, veslanje 36, telovadba 35, jahanje 32, moderni peterboj 25, kajakaštvo 24, nogomet, košarka, hokej na travi in waterpolo po 16.

KDO SO FAVORITI

Lahko-atletika tekmovalca vzbujajo največjo pozornost, in to zato, ker športniki postavljajo vsak dan nove svetovne viške. Ker se vsi resno pripravljajo, smo gotovi, da se bodo v vsaki disciplini vodili hudi boji. Pomembno bo srečanje med ZDA, SZ in Nemčijo, ker so v lahki atletiki te države prave velesile. Ne smemo pa pozabiti Angležev, Madžarov in tekmovalcev severnih držav.

Tudi plavalna tekmovalca bodo po svoji zanimivosti enakovredna atletskim tekmam. Kdo bo pokazal svojo premoč? Američani, Japonci ali Avstralci? Tem trem športnikom velikanom stoji nasproti »stari kontinent«. Zelo težko je tudi napovedati zmagovalca v waterpolu, ko so si Jugoslavija, SZ, Madžarska in Italija precej enakovredni nasprotniki. Enako težko je napovedati končnega zmagovalca tako v nogometu (morda Jugoslavija) kot v košarki (ZDA ali SZ). V hokeju na travi prevladujejo Indijci, ki so na prejšnjih olimpiadah odnesli precejšnje število kolajn. Edino njihovi bratrance Pakistanci se jim bodo lahko upirali.

V kolesarstvu so največji favoriti Italijani. Njihovi resni nasprotniki bodo kot vedno Francozi, Belgijci in Nizozemci. V telovadbi je daleč najmočnejša SZ, vendar Japonci upajo na kak uspeh. Ostre

borbe bodo tudi v sabljanju in to med Italijo, Francijo, Madžarsko, SZ in Anglijo. V boksu mislijo Rusi osvojiti največ kolajn, a to jim bo težko uspelo, ker so tudi druge države dobro pripravljene; isto velja v rokoborbi in v dviganju uteži. Rusom bodo nasprotovali posebno Američani. V jadrnanju bodo imeli glavno besedo Italijani, Danci, Portugalski, Američani in Norvežani. V veslanju pa imajo največ upanja na uspeh Nemci.

V ostalih športih (kanu, streljanje in moderni peterboj) so si moči nastopajočih precej enakovredne in zato je nemogoče napovedovati zmagovalca. V jahanju mislijo osvojiti največ kolajn domačini, če jim bodo Portugalski in Nemci to dovolili.

— • —

TUDI V JUGOSLAVIJI KUPUJEJO IN PRODAJAJO

Kmalu se bodo začela nogometna prvenstva. Igralci nimajo počitka, ker jih čakajo olimpijske igre, drugi pa se pripravljajo za prve tekme I. zvezne lige, ki se bodo začele 18. septembra. Večina klubov je zaključila počitnice in igrišča so že zasedena. Do zdaj ni še nikakih posebnih novic, le to naj omenimo, da so si nekateri nogometaši poiskali nove ekipe, v katerih bodo nastopali: Beara se vrača v staro domačijo, Split; Knez, ki je bil lani najboljši igralec I. lige, bo letos igral v moštvi Dinama; Mostarca Zelenika in Barbarić se bosta preselila na Reko, mladi Milutinović se bo pa vrnil k Partizanu.

NOV VIŠEK V AVTOMOBILSKI DIRKI TRST — OPCINE

V nedeljo se je 91 tekmovalcev udeležilo 20. avtomobilске dirke Trst — Opčine, kateri je prisostvovalo številno občinstvo.

Zmagal je mladi italijanski prvak Mennato Boffa na vozilu Maserati 2000, ki je s časom 4'22"4 postavil nov višek proge; vozil je namreč s povprečno brzino 121,417 km na uro. Na drugo mesto se je uvrstil Govoni s podobnim vozilom, tretji je bil Abate, prav tako z Maserati 2000.

Prejšnji viški proge so bili: 1911 — Hieronimus Otto (Laurin Clement) 7.400 km 6'7"6 = 72,742 km/h; 1926 — Ricchetti (Bugatti 2000) 9.500 km 7'50"0 = 72,766 km/h; 1927 — Franchetti (Diatto 2600) 9.500 km 7'29"0 = 80,623 km/h; 1929 — Varzi (Alfa Romeo) 13.500 km 9'43"6 = 84,571 km/h; 1930 — Nuvolari (Alfa Romeo) 9.500 km 5'59"4 = 95,158 km/h; 1950 — Cabianca (Osca 1350) 9 km 5'14"8 = 100,371 km/h; 1951 — Marzotto (Ferrari 1560) 9 km 5'14"8 = 102,922 km/h; 1954 — Bordoni (Gordini 3000) 9 km 4'17"0 = 112,891 km/h; Bordoni (Maserati 3000) 9 km 4'42"8 = 114,568 km/h; 1957 — Tedeschi (Maserati 2000) 8,850 km 4'32"3 = 117,003 km/h; 1959 — Cabianca (Osca 1500) 8,850 km 4'27"6 = 119,014 km/h in 1960 — Boffa (Maserati 2000) 8,500 km 4'22"4 = 121,417 km/h.

ŠPORTNI MOZAIK

Nemec Von Trips (Ferrari) je zmagal na avtomobilski dirki za V. N. Solitude, ki je bila v nedeljo v Stuttgartu. Hocking (M. V. - 250 ccm) in Surtees (M. V. - 500 ccm) pa sta zmagala na motociklističnih dirkah.

Na kolesarski dirki po Apeninih, ki se je končala v nedeljo v Pontedecimu (Genova), se je uvrstil na prvo mesto Belgijec Daems, drugi je bil Baldini in tretji Defilippis.

Italijanski in poljski mladinci so se udeležili lahkoatletičkega dvoboja in ga zaključili z neodločenim izidom 93:93.

Prejšnje dni so padli številni svetovni viški: Tanaka je preplaval v hrbtnem slogu razdaljo 200 m v 2'33"3, Troy v metuljkovem 2'13"4, ameriška štafeta 4x200 m prosto pa je preplavala razdaljo v 2'4"9. V lahki atletiki je pretekel Kaufmann razdaljo 400 metrov v času 45"4, kar je novi evropski višek, Birkemeyerjeva pa je postavila nov rekord v teku na 80 m zapreke (10"5), Steinbach pa je skočil 8,14 m v daljino, a ta svetovni višek ne bo priznan.

V nogometu je Argentina porazila Španijo z izidom 2:0; tekma je bila v Buenos Airesu. Redno se odigravajo tudi tekme mednarodnega turnirja, ki je na sporedu v New Yorku. Sodelujejo brazilska ekipa Bangu, švedska Norköping, avstrijska Rapid, portugalska Sporting, jugoslovanska Crvena zvezda in italijanska Sampdoria. Trenutno vodijo Brazilci (3 zmage in 1 neodločen izid v 4 tekmah) pred Crveno zvezdo (2 zmage in 1 neodločen izid v 3 srečanjih) in Sampdoria (2 zmage, 1 neodločen izid ter 1 poraz v tekmah).

Iz Goriške

NOVI DOKTOR

Na vseučilišču v Torinu je pred kratkim promoviral za doktorja medicine g. Mitja Bregant, sin prezgodaj umrlega goriškega zdravnika. Mlademu doktorju čestitamo vsi prijatelji in znanci in mu želimo obilo uspeha v življenju. Čestitkam in željam se pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

OPOZORILO

Otroške vrtnarice, ki bi bile v šolskem letu 1960-61 rade zaposlene v otroških vrtcih goriške občine, obveščamo, da morajo vložiti prošnjo na županstvo, in sicer na kolkovanem papirju za 100 lir, najkasneje do 12. ure dne 10. avgusta.

Letna plača vrtnaric znaša 528 tisoč lir, dobe pa tudi posebno mesečno doklado v znesku 2400 lir, družinsko doklado in 13. plačo.

IZLET V POSTOJNO IN NA BLED

Agencija IOT v ulici Oberdan 6, tel. 38-38, sprejema vpise za izlet z avtobusom v Postojno, Ljubljano in na Bled, ki bo v nedeljo, 14. avgusta. Avtobus odpelje izpred sedeža agencije ob 5.30; ob 8.30 dospje v Postojno, kjer si bodo izletniki ogledali jamo; ob 10.30 odpelje v Ljubljano, kjer bo kosilo; ob 14.30 pa bo avtobus odpeljal na Bled, od koder se bodo izletniki vračali domov ob 19.30 in dospeli v Gorico okrog 23.30.

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
Telefon 29-477

141

RADO BEDNARIK

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

Za obnovitev avstrijskega cesarstva so se zavzemali tudi Tirolci. Karlu, ki je prav tedaj ležal bolan zaradi španske mrzlice, so poslali kot znak vdanosti zlat prstan, katerega je nosil na roki do groba.

Beg v Švico

Vsi ti pojavi in poskusi so Karlu Habsburškemu bolj škodili kot koristili.

Avstrijska republikanska vlada je 3. aprila 1919 proglasila izjavo, da je Karl von Habsburg z vso svojo družino postavljen izven zakona in da je izgnan iz vseh dežel bivše Avstrije. Vse premoženje cesarja in pripadnikov bivše cesarske hiše je zaplenjeno.

Odlok je pomenil zadnji udarec tisočletni habsburški dinastiji. Usoda Habsburžanov se je razpletla do konca.

Angleški kralj Jurij, ki se je bal za osebno varnost svojega tovariša na nekdanjem prestolu, je poslal svojega pribočnika polkovnika Strutta v Eckartsan. V naglici so pripravili vse potrebno za odhod habsburške družine pod varstvom angleških častnikov.

23. marca 1919 se je Karel poslovil od zadnjih zvestih. Oblečen v maršalsko uniformo je s cesarico Cito stopil na vlak. Nekaj starih veteranov s svetinjami za hrbtom na prsih je strumno stalo ob vozu. Solze so se jim lesketale v očeh, ko so zadnjikrat vzeli slovo od poslednjega Habsburžana. Polkovnik Strutt pristopi in ginjen stisne Karlu roko. Vlak odpelje — proti švicarski meji.

»To je bil zadnji akt revolucije v Avstriji«, je potem zapisal v svoj dnevnik angleški polkovnik.

Karel je z bridkim usmevom zrl, kako zginjajo za vlakom v nedosegljivo daljo prelepe pokrajine avstrijskih Alp. Nikdar več jih ne bo videl, on — ubežni kralj. Ne toliko po svoji krivdi, kakor zaradi zle dedščine po svojih prednikih in prokletstva, ki so jih izzivale krivice Habsburžanov. On, ne najslabši iz dinastije, je moral plačati za grehe dedov.

»Zgodovinska usoda«, je zavzdihnil, ko se je vlak ustavil na zadnji obmejni postaji. (Dalje)

11

Za
naše
u
a
l
m
l
a
j
z
e
P
o
t
v
n
e
z
n
a
n
o

Samuel
Scowill

Miki
Muster

85. Vsa družba se je še pošteno nasmejala na račun strica Toma, preden so ga izvlekli iz grmovja. »Stric Tom je postal dedek gozdnih škratov!« se je smejala Peggy, ko je z njega obirala litsje. Profesor Grey pa ga je tolažil: »Kmalu bomo na uhojeni poti, ki vodi do stare lovske kočice. Tam bomo prenočili in šli zgodaj zjutraj na lov.«

86. Res so se drevesa z bujnimi ovijalkami kmalu razmaknila v ozko stezico. Peggy, ki je bila vesela, da ji ni treba več plezati čez lijane in grmičevje, je pohitela prva po stezici. Za njo je stopal Hen z mačeto v roki. Razigrano se je pomenkoval z deklico o tem, kaj bosta lačnim prijateljem skuhalo za večerjo.

87. Nenadoma se je Peggy obrnila. Hen je s svojo mačeto zamahnil tako trdo za njenim hrbtom, kot da bi ji hotel odbiti peto na čevlju. Preden ga je utegnila vprašati, kaj to pomeni, ji je strah stisnil grlo. Pred njenimi nogami je ležala velika klopotača z odsekano glavo. Prestopila jo je bila, ne da bi jo videla.

88. Ostala družba je pohitela za njima. Čeprav se profesor Grey za Peggy ni nič manj prestrašil, kot so se stric Tom, Peter in Jim, mu njegova znanstvena žilica ni dala miru. Opazoval je veliko mrtvo kačo in zmajal z glavo: »Skoda, Hen, da si jo ubil. Uloviti bi jo moral živo. Tako lepih kač ne najdeš v največjih živalskih vrtovih!«

89. Tedaj je stricu Tomu zavrela kri: »Kaj vam je kače bolj žal, kot bi vam bilo dekleta, profesor? Tega si o vas ne bi mislil!« Učenjak mu je vrnil: »Saj je klopotača Peggy vendar rešila življenje!« — »Kako? Menda ne boste rekli, da ni strupena?« — »Strupena je že, toda pičila je ni!« je pribil profesor. Stric Tom pa se ni sprijaznil s tako logiko.

90. Vso pot do stare lovske kočice je godrnjal in tudi večerja, ki sta jo pripravila Peggy in Hen, ga ni spravila v boljše voljo, čeprav so bili na mizi najboljši kosi uplenjene divjadi. »Ej, vso tole pečenko bi dal za kosček takega jabolčnega zavitka, kakršnega speče tvoja mama,« je potožil Peggy. »Dovolj mi je mesa!«

91. »Močnate jedi res nisem pripravila,« je rdeča od zadrege priznala kuharica. Hen ji je priskočil na pomoč. »Jabolčnega zavitka vam ne morem ponuditi, toda še nocoj se boste posladkali!« je obljubil in ga peljal iz kočice k drevesu z rdečkastim raskavim lubjem. V visokem deblu se je črnila odprtina, ki jo je obletaval roj čebel.

92. »Oh, saj bo tudi med dober!« se je sladkosnedno obliznil stric Tom. Hen pa je kot mačka spretno splezal na drevo in brez strahu pred brenčječimi čebelami segel z golo roko v odprtino. »Pazi, Hen, čebele te bodo opikale!« je svaril stric Tom. Hen mu je zaklical: »Naše čebele nimajo žel!« Spustil se je z drevesa s satovjem v rokah.

93. Ponudil je satovje z medom, ki je dišal po jabolkih, stricu Tomu in ga vprašal: »Bi radi poleg medu še kozarec smetane?« Preden je lovec prikimal, je Hen poklical Peggy: »Prinesite skledice!« Zasekal je z mačeto v rdeče lubje in iz odprtine je pricurljal gost mlečnat sok. Peggy ga je prestregla v skledice in postregla z odlično slaščico.